

Pòrtic

Joaquim Nadal i Farreras

Catalunya, mirall trencat

Joaquim Nadal i Farreras

Catalunya,
mirall trencat

Primera edició: novembre del 2018

© Joaquim Nadal Farreras, 2018

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions SLU, Pòrtic
Av. Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-428-2
Dipòsit legal: B. 23.399-2018

Fotocomposició: gama, sl

Impressió: Liberdúplex

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats

SUMARI

Introit	9
---------	---

PRIMERA PART

ELS ANTECEDENTS REMOTS I RECENTS

1. Catalunya i Espanya com a teló de fons:	
una perspectiva personal	19
Uns apunts històrics	21
L'efervescència republicana	24
Dictadura i democràcia. Transició i pacte	25
Temps de ruptura	30
Un temps nou i un món nou	34
2. La unitat fictícia i intermitent del catalanisme	37
La fi del franquisme: de la unitat de	
l'Assemblea de Catalunya a l'autonomisme	41
La demografia com a xarnera	44
De l'eufòria republicana a la derrota més	
dolorosa (1931-1939)	45

De la Mancomunitat a la dictadura (1914-1930)	47
L'eufòria de la Solidaritat Catalana (1906) i l'ensopçada de la Setmana Tràgica (1909)	48
El debat inacabat sobre la naturalesa del catalanisme	51
3. La ficció unitària de l'unionisme	55
4. Franquisme i postfranquisme	59

SEGONA PART L'EXPLOSIÓ SOBIRANISTA

5. La frustració estatutària	67
6. El dret a decidir i el trencament de la palanca unitària	75
7. Alguns apunts sobre l'1 d'octubre	79
La repressió	79
El referèndum simbòlic	80
L'1 d'octubre i les seves conseqüències	83
8. La República virtual	87
9. Una segona Transició	93
10. Un futur incert	99
11. Una proposta per desencallar	107

CATALUNYA I ESPANYA COM A TELÓ DE FONTS: UNA PERSPECTIVA PERSONAL

Abans d'entrar en el camí de l'anàlisi de les circumstàncies viscudes a Catalunya des del 2010 i de les propostes per sortir del bloqueig, deixeu-me que faci, a tall de recopilació i síntesi, unes pinzellades de la meua perspectiva personal sobre el context i les diverses connotacions de la confrontació actual entre Catalunya i Espanya. Aquestes pinzellades recullen el guió bàsic d'aquest assaig que busca aclarir conceptes i proposar solucions.

Penso, per damunt de tot, que la construcció i la definició d'un futur per a Catalunya no es pot fer amb un país i una societat dividits. La fractura social —el risc de fractura social— està contraindicada per a les aspiracions nacionals de Catalunya. Unitat, doncs, en les qüestions bàsiques, en els fonaments. Aclarit i resolt tot allò més bàsic, hauria de ser possible discernir un itinerari, amb igualtat i amb llibertat, d'acord amb el pluralisme de la societat. Lliures per decidir el predomini, en un marc nacional, d'unes o altres idees, models, propostes o projec-

tes. Si no hi ha un sentit patrimonial, exclusivista, del catalanisme, tampoc no hi ha d'haver cap mena d'exclusió.

La segona convicció té un altre abast. En termes intel·lectuals, com he dit, sempre m'ha semblat que la lògica última del catalanisme és i ha estat per a molts la independència. Les demandes d'autogovern, els passos sòlids cap a més autogovern, obren nous horitzons, i a cada nou horitzó és legítim dibuixar al final del camí un horitzó últim. Pensar la utopia. Ítaca esdevé així el destí que uns veuen a la cantonada, mentre molts altres pensen que el que més importa és la travessia i avançar en la bona direcció. En sentit contrari, esclar, l'unionisme resistent pensa que qualsevol concessió d'autogovern és insensata perquè satisfà una demanda insaciable.

Ben aviat em vaig convèncer, també, que la intensitat del rebuig de la idea d'Espanya era compensada, històricament i socialment, per la percepció que els lligams amb Espanya eren també molt forts. La història ens havia conduït a compartir en graus diversos, i de grat o per força, una història comuna, mentre que la realitat social ens acabaria conduint a compartir una demografia molt barrejada.

No hi ha dubte que, en el trajecte compartit, hi ha hagut moments dolorosos. Submissions humiliants, imposicions, vexacions, atacs. Però també hi ha hagut intents reiterats de modernitzar l'Estat, de modificar el sentit del poder i el seu repartiment social i territorial. Des de Catalunya s'ha aixecat sovint un doble somni: el del progrés econòmic, la modernitat, l'eficiència i el treball, i el de les lli-

bertats compartides. Tot sovint, a l'època contemporània, hem associat el sistema de llibertats a Espanya amb la llibertat de Catalunya. I ha estat així en totes les etapes de règims autoritaris, de dictadures, de privació de llibertat. Les etapes poc o molt democràtiques, durant els segles XIX i XX, han estat tan intermitents, tan escadusse-res i efímeres, que des de Catalunya s'ha anat produint l'assimilació entre la llibertat del poble, les llibertats dels pobles i les llibertats dels individus. Amb tots els seus alts i baixos, amb totes les sotragades i contradiccions, fins i tot amb tots els seus estirabots, la República i la Guerra Civil en són una bona mostra. Només cal veure els cartells de solidaritat amb Madrid durant la guerra, en els quals queda clar que la llibertat de Catalunya passava justament pel front i la batalla de Madrid.

UNS APUNTS HISTÒRICS

Reculant en el temps, i situats en el tombant de la Guerra de Successió, el somni austriacista —forjat com a ideari articulat en aquell moment— apel·lava a la bondat d'un model que deixava tot el marge compartit per a la independència i per a la unitat solidària.

Més i més conegut, i més i més ajustat a la realitat, hem vist que no era una reminiscència del passat enquistada, sinó el fonament de la idea d'un nou redreç. Així, l'austriacisme va ser, en un cert sentit, el somni federal anticipat, més constitucionalista (d'adhesió a les

Constitucions), que dinàstic. Es tractava d'un patriotisme identificat amb les lleis. Un cop resolta la política, suavitzat l'encaix i aclarits els termes de la bilateralitat —feta només unió personal per la monarquia—, donem ales a l'economia. El punt de partida de la seva formulació no podia ser més clar, més simple, més actual; així s'expressava Francesc de Castellví en la seva obra *Narraciones históricas*, escrita pels volts del 1730 des de l'exili de Viena: «Con esto se ve claro que los portugueses, castellanos, leoneses, viscaínos, asturianos, gallegos y navarros son distintas naciones dentro del continente de la España. Asimismo, los aragoneses, catalanes y valencianos no son todos unos: aunque estas tres naciones, de muy atrasados siglos, estan unidas y jamas entre si tuvieron guerras, como las uvo entre leoneses, castellanos y gallegos. Del que se manifiesta que aunque todas las naciones que ay en el continente de la España se nombran con la voz comun de españoles, son muy diferentes en genios, inclinaciones, leyes, costumbres, trajes y lenguaje». Ernest Lluch, Jon Arrieta i Joaquim Albareda han ponderat la importància d'aquest text i de la idea subjacent.

La derrota del 1714 va trencar aquest somni. Esclafades la política i la proposta per a una Espanya plural, ens vam refugiar pacientment en l'economia. Però, naturalment, el ferment de llibertat no es pot liquidar, i la llengua tampoc. Tota la uniformitat centralitzadora no va poder treure del cap tant a diversos sectors de la societat catalana com al món emprenedor que, quan les coses començaven a rutllar i Catalunya creixia i es modernitzava

amb el vent a favor, si s'hagués pogut disposar d'un sistema polític basat en un marc de llibertats —no en un context d'imposicions— les coses encara haurien hagut de rutllar millor. Al llarg dels segles XVIII i XIX, i fins que van cristal·litzar la Renaixença i el catalanisme polític, aquest sentiment, aquesta percepció, aquesta intuïció, es van anar fent palesos, bé sigui en forma de declaracions i manifestos de queixa i de greuges, o bé en propostes per articular una alternativa catalana que repescava, una vegada i una altra, el pensament dels dirigents que encertadament ha posat en valor Ernest Lluch.

I així com les classes dirigents es posicionaven des de la seva fortalesa econòmica, altres sectors de la societat catalana esclataven de formes diverses i formulaven les seves aspiracions, lligades o no, a la pròpia identitat. Tanmateix, ni per a la Guerra del Francès, ni per a les guerres carlines, ni per a les revoltes populars no hi ha una interpretació lineal i unívoca. El component nacional dona un perfil especial a tots aquests moviments, que tenen, aquí, accents sovint diferenciats dels d'altres llocs. Cal no abusar-ne, és clar, d'aquestes interpretacions, però tampoc no s'han de menystenir, ni que sigui només com a símptoma més que com a motor d'un canvi que trigaria a arribar. De fet, al llarg del segle XIX i en el context rellevant de la revolució liberal ens hem de referir a moltes d'aquestes situacions i d'aquests posicionaments en els termes del doble patriotisme que ha formulat Josep M. Fradera.

El catalanisme polític expressa una ruptura des de diversos camps, potser primer cultural i finalment també

política, amb el món dels partits clàssics i convencionals i amb el torn dinàstic o model de la Restauració. La industrialització i el seu pes a Catalunya hi desenvoluparien el seu paper i contribuirien a polaritzar la societat catalana i a provocar-hi un canvi en profunditat, atès que aquesta societat ja no s'adeia amb el conformisme col·laboracionista dels moments més excitats del segle XIX. Les convulsions polítiques i socials del primer terç del XX van accentuar l'actualitat de l'agenda catalanista i van situar els partits en un horitzó diferent que ja no pensava només Catalunya enfora, sinó que havia de pensar, inexcusablement, Catalunya endins.

L'EFERVESCÈNCIA REPUBLICANA

Durant la Segona República, des de Catalunya, molts van voler —i van assajar— un model de convivència plural, federal, des de la més estricta radicalitat democràtica o, fins i tot, des de posicions revolucionàries, per a alguns. Ho va expressar amb prou claredat, ja en plena guerra, Antoni Rovira i Virgili el 26 de juliol de 1938, en l'article «Què és Espanya», que va publicar a *La Humanitat*: «Espanya no és, nacionalment, una unitat. És una pluralitat de nacions. Hi ha a Espanya tantes nacions com idiomes»; és només una mostra de l'abundosa producció que Rovira i Virgili va dedicar al tema, tal com mostra la tria del volum *Catalunya i Espanya* (Barcelona, 1988). Recordem aquí, perquè sonen ben iguals, les reflexions i afirmacions

de Francesc de Castellví, escrites més de dos-cents anys abans i citades fa una estona. I Rovira continua, tot citant i fent seva la idea que havia expressat Carles Pi i Sunyer a *Revista de Catalunya*: «Què ha de ser doncs Espanya...: Catalunya sent Espanya com l'harmonització d'elements diversos». I ara potser ja ni això, vistes les connotacions reticents que ens desvetlla la paraula *harmonització*! Però el posicionament de republicans conspicus no és un cas aïllat. Acabada la Guerra Civil, compartint derrota però no l'intent d'aniquilació lingüística, és clar, els opositors a la dictadura franquista de Catalunya i de la resta d'Espanya van compartir objectius. Van establir complicitats, van construir ponts, van arbitrar un diàleg. Un diàleg que venia d'una certa tradició de contactes bilaterals, ja assajada el 1930, fructificava des de la cultura i des de la política. Els partits teixien llaços, muntaven plataformes, compartien agendes, i els intel·lectuals feien trobades.

DICTADURA I DEMOCRÀCIA. TRANSICIÓ I PACTE

Quan va arribar la Transició, el diàleg polític es va obrir encara més i es va plantejar una etapa d'expectatives. Catalunya seria reconeguda pel pes real de la seva identitat i pel pes efectiu de la seva contribució exemplar, unitària, transversal, obrera, burgesa i estudiantil, al desmantellament del franquisme.

Però quan els partits establien el marc, determinaven el pacte constitucional, acordaven els equilibris, repar-

tien el poder, quan s'obria aparentment un horitzó d'esperança i de convivència equilibrada, en realitat el diàleg compartit s'estava acabant. Superades la utilitat i la necessitat de l'entesa, superada l'escletxa del trencament, tots es disposarien a tancar el forat i a impedir l'assentament d'un model que respectés justament les asimetries estructurals.

Quan, per un instant, la política obria les portes, la cultura es disposava a tancar-les. Tots els esforços, reiterats i recíprocs, de les trobades d'intel·lectuals, tots els intents de Josep M. Castellet i els seus amics generacionals de fer de la cultura un factor de modernització i d'entesa, tots els camins oberts cap a una bicapitalitat compartida que atorgués a Barcelona la capacitat d'irradiar-se al món, culturalment en català i en castellà, començarien a perdre força i acabarien fracassant. Embriacs al costat del poder, la majoria, excepte els més lúcids —i, per què no dir-ho, els més crítics amb el sistema—, van oblidar les penalitats compartides. Molts van apostar per vendre el seu coneixement i posar-lo a disposició de la construcció d'una nova identitat espanyola sota la cobertura de la democràcia, i es van concentrar en la fossilització d'una nova sobirania constitucional que menystenia altres poders emergents —per exemple la Generalitat i els ajuntaments— i liquidava, ignorava i menyspreava els antics compromisos.

Quan l'any 1981, sota l'impuls de Josep Ramoneda, l'Ajuntament de Girona, el setmanari *El Món* i *El País* vam convocar, a Girona, la trobada «¿Qué es España?»,

que repetia el títol de l'article de Rovira i Virgili, alguns ho van considerar una convocatòria impròpia i sospitosa.

La realitat, però, va ser que les tensions entre, per exemple, Rafael Sánchez Ferlosio i Jaume Lorés, que Castellet contemplava entre atònit, escèptic i decebut, certificaven la ruptura definitiva dels diàlegs passats. Havien nascut dos mons nous, emparats pel nou marc de llibertats, que començaven a mirar-se de reüll, a ignorar-se, a construir compartiments estancs i, en alguns casos, a odiar-se o simplement a relacionar-se amb hostilitat. Per a molts, en canvi, i vist el desenvolupament de les sessions, la resposta a la pregunta de la convocatòria era «Espanya no és res». Girem l'esquena a una realitat que ens ignora.

El trencament del diàleg cultural seria premonitori del trencament del diàleg polític. Ho ha certificat amb duresa i amb dolor, sovint, Juan José López Burniol, en parlar de l'enquistament en les estructures del poder d'una burocràcia d'Estat que hauria pres el determini de no compartir, ni aquí ni allà, Espanya amb ningú. Espanya, si és alguna cosa, no és de tots, és només seva. I, si és només seva, és impossible que sigui estimada. Arrapats ferotgement a la mamella del poder, s'estimen més la destrucció i la mort abans que compartir res. Haurien reculat més enllà del prou nefast «antes roja que rota». Ara seria abans morta que compartida.

Amb menys de trenta anys ja s'havia dilapidat el capital de la Transició i s'havia liquidat un patrimoni col·lectiu que, ben tractat i ben administrat, hauria pogut evolucionar cap a un signe d'entesa i de més civilització. Hi ha, en

aquestes actituds recalcitrants, una pulsio suïcida: convençuts que no necessiten ningú més que ells mateixos, tant a Catalunya com al conjunt d'Espanya, estarien sembrant la llavor de l'autodestrucció. No és estrany, doncs, que Catalunya, que el catalanisme polític, que les entitats, els partits i la societat, expressin amb una nova majoria social un rebuig frontal, una indignació radical, davant del tancament de totes les portes, davant de la voluntat contumaç d'acorrallar Catalunya i portar-la a un camí sense sortida, o de la formulació, amb una ambició renovada, de l'única sortida plausible i possible.

Durant anys hem viscut debatent sobre el *problema catalán*. Des de Catalunya mateix, hi ha hagut autors que han considerat l'autonomia com un palliatiu de contemporització, un invent per aigualir la vertadera agenda del catalanisme. El cert és, però, que fins a dates molt recents el pes de l'independentisme ha estat socialment i políticament irrisori, i que el defensaven, des de posicions militants, més minories enquadrades que no pas majories socials.

La novetat és aquesta. El problema, ara, no és Catalunya, sinó Espanya. Després de moltes voltes, hem tornat a la formulació del 1886 de Valentí Almirall, només que Almirall ho deia pensant que, atès que el problema era Espanya, i que Catalunya podia ser-ne la solució, tancava el cercle i, de fet, afirmava que des de Catalunya es podia trobar la solució als mals endèmics d'Espanya i de la societat espanyola. Però aquesta via va fracassar, tant des del catalanisme conservador amb Francesc Cambó, com

des del catalanisme progressista amb el desenllaç de la Guerra Civil. Catalunya ha estat rebutjada com a actor i com a factor de renovació i reforma de la política espanyola de manera contundent, reiterada i més d'una vegada violenta. Superada la Transició, el catalanisme polític ho ha intentat reiteradament, i fins i tot, de la mà del president Pasqual Maragall, de forma agosarada. I un cop més, el cop de porta ha estat molt sonat.

Ara, doncs, l'enfocament ha canviat. Es miri com es vulgui, el *problema catalán* històric ha esdevingut el problema d'Espanya. Vull dir-ho més clar: Espanya en ella mateixa, en la definició del que ha estat, del que és, del que ha de ser i del que vol ser, és el problema. Si no fos que hi estem vinculats per molts lligams, arribats aquí com hem arribat, Espanya hauria de deixar d'importar-nos, i de fet és aquest el posicionament que es dibuixa en amplis sectors de la societat catalana d'avui. Però més enllà del sotmetiment a unes estructures d'Estat i a una burocràcia al seu servei que prova d'ofegar Catalunya, i que voldria resoldre el vell contenciós per la via de l'extinció per inanició o per simple liquidació, la realitat del conjunt dels pobles d'Espanya i de la societat o les societats de les Espanyes és més rica i ha de ser més respectada. Ho ha de ser perquè la realitat mateixa, el temps i els moviments de la població així ho demanen.

Per molt que Catalunya vagi avançant cap a una agenda sobiranista, és inevitable considerar la variable de les relacions amb Espanya i del pacte per tal de trobar una sortida, que haurà de ser per acord bilateral, no pas per

iniciativa unilateral. Però un cop constatat, per enèsima vegada, que a Espanya no hi ha ningú —o molt poca gent— disposat a fer participar Catalunya en la resolució del problema d'Espanya, queda clar que aquesta bilateralitat ha de donar peu a la igualtat de tracte entre la lliure voluntat dels uns i dels altres.

TEMPS DE RUPTURA

Tornem, ara, a les reticències i resistències de l'Estat a cedir sobirania, que és el que porta les coses inevitablement a un punt de ruptura. Dilapidant conscientment el capital de l'entesa, han volgut construir una defensa reaccionària de l'Estat contra tots: contra el poble en totes les seves expressions, contra l'Europa que cal i que ve i contra els poders més locals i les identitats definides i emergents, perquè és evident que mai no han estat dominades i aniquilades.

En aquest context, crec que, per molt que s'hi hagi insistit durant les dues darreres dècades —i més—, ni el socialisme ni el catalanisme no han sabut respondre a aquest repte i no s'han adaptat, actualitzat ni modernitzat. El socialisme català ha retrocedit fruit de la seva ambigüitat nacional i social, mentre que el socialisme espanyol ha retrocedit i sucumbit als seus complexos i a una adaptació conservadora i, en alguns casos, liberal dels seus postulats, tot reculant respecte dels valors sòlids i apostant per valors dubtosos, o simplement lliurant-se a

un sentit d'Estat més propi de la dreta que de l'esquerra social.

I el catalanisme pot haver sucumbit a la seva falta de capacitat de concreció i ambició, a la seva acomodació, a la seva escassa voluntat de governar efectivament i a una malaltissa patrimonialització del país que havia naturalitzat la corrupció.

Estem en un punt de no-retorn. L'única certesa és que les fórmules del passat ni valen ni tornaran. I, amb tot, continuo pensant que ens cal un sentit de l'equitat, de la justícia, de la transparència, fins i tot de la llibertat que les forces socials i polítiques més dretanes no practiquen i que, en alguns casos, detesten impudicament.

Igualment, crec que la mera formulació de l'ideal de la independència que ha trencat avui la barrera de la minorització i, fins i tot, de la por, i que és plausible, no ens resol, ni abans ni després, els problemes reals de model econòmic, de creixement, de cohesió social i de resposta eficient als reptes d'una societat nova i molt diferent. Fins i tot, en una eventual construcció de la independència, no hi tenen cabuda les fórmules del passat velles i antiquades.

En realitat, ens emparem en la conquesta d'un estat (oh, l'Estat!) justament quan els estats són la rèmorra que impedeix que Europa (els Estats Units d'Europa) tingui pes específic, capacitat i unitat política i un paper en el món. La cultura, la civilització i el benestar que Europa representa pot sucumbir a la incapacitat i la resistència dels estats a renunciar a vells mecanismes de poder i de

bloqueig que ja no serveixen per a res, si no és per a la seva pròpia reproducció fins a l'extinció.

En aquest terreny, els catalanistes escèptics amb el federalisme i els pràcticament inexistents federalistes espanyols es veuran abocats a refer el seu ideari cap a un nou federalisme. Perquè el model federal, sota sospita des de Catalunya per tebi i sota sospita a Espanya per massa condescendent, esdevindrà el mínim comú denominador, Espanya enfora, per a l'Europa que ve.

Finalment, pel que fa al catalanisme, em voldria aturar un darrer instant en els mecanismes d'autodestrucció, gairebé genètica, que practiquem els catalans amb les nostres cristallitzacions institucionals, ideològiques, socials i polítiques.

Alguns autors, apressats per la conjuntura i per l'horitzó sobirà, han liquidat el passat del catalanisme amb una línia. Afirmen, amb un punt de frivolitat, que el catalanisme hauria estat una invenció benpensant per endarrerir el procés culminant cap a la independència. És l'argument del catalanisme com a coartada, com només una trampa parada pels mateixos catalans per endarrerir la independència, tot maquillant la realitat.

Davant de tanta solvència intel·lectual, no és estrany que hi hagi qui s'estigui fregant les mans, tot esperant que baixi la bromera i que l'actual efervescència sobirana esdevingui un miratge i una caricatura d'ella mateixa. Ja baixarà, diuen, o la farem baixar.

Si en una societat líquida dibuixem uns ideals vaporosos, sense fonaments, amb denigració del passat i de la

història, és evident que podríem acabar autodestruint-nos o entrebancant-nos nosaltres mateixos sense anar a parar enlloc.

Avui, més que mai, ressonen amb una actualitat rabiosa les expressions d'Amadeu Hurtado, comentades per Josep M. Corredor en el pròleg a la correspondència entre Hurtado mateix i Antoni Rovira i Virgili: «Precisament un any abans que comenci la seva correspondència amb Rovira i Virgili, ha pronunciat a Perpinyà un discurs magistral que, per temps que passi, no oblidarà ningú dels que l'escoltaren. Hurtado, que no sol ésser gens amic de les confessions i dels sentimentalismes, hi ha evocat el final del drama dels homes com ell —“rosegar-se els punys per impotència”— davant la inconsistència de la nostra gent, que passa amb tanta facilitat dels deliris cridaners a la renúncia irresponsable» (J. M. Corredor, *Contra la valoració de la mediocritat*, edició a cura de Francesc Montero, Barcelona, 2012, p. 151).

El catalanisme, en mans dels uns o dels altres i sovint empès per una estranya força unitària, ha construït les estructures d'un edifici inacabat i incomplet. Ara bé, l'impuls sobiranista no tindria ni bigues, ni teules, ni fonaments, ni portes, ni envans ni finestres per reprendre la construcció.

Algunes construccions identitàries potser eren tramposes o simplement esbiaixades, o fetes només a mida d'uns quants. Però la construcció de mites, nacionals i religiosos, físics o espirituals —el delit per algunes muntanyes, el mite pirinenc—, és sovint l'expressió del camí

tortuós i difícil que ha calgut seguir o que alguns han predefinit. I no és menys cert que s'han definit idearis i ideals catalanistes que han tingut una vocació universal de socialització i difusió àmplia entre tots.

UN TEMPS NOU I UN MÓN NOU

Avui, en la nova societat que ja som, cal un nou horitzó que abandoni l'única fallera pels símbols i es centri en la solidaritat i la cohesió social, que minimitzi la dualització social, cultural i lingüística. Una societat enfrontada i confrontada malmet les arrels d'un edifici nacional.

Els lideratges, individuals o col·lectius, no es construeixen només des de la coherència innegociable amb les pròpies conviccions; es construeixen, sobretot, quan es demostra la capacitat de socialitzar-los i compartir-los de forma oberta i no excloent, com a fonament d'una ambició imprescindible que, construïda des de la realitat, ha de definir horitzons d'esperança per a tot Catalunya.

La intel·ligència que ha de venir, i que encara no intuïm, haurà de servir per traspasar el llindar dels esquemes coneguts i preestablerts i per dibuixar un guió nou d'un camí que els partits polítics democràtics, les noves forces de les esquerres tan denigrades com necessàries i el nou catalanisme han de poder compartir, com el millor homenatge a totes les generacions i com un reconeixement a la lliçó que ens van transmetre, des de les con-

viccions respectives, Albert Einstein i Rafael Campalans aviat farà un segle.

I tinc el convenciment que el futur només es pot abordar a partir d'un gran pacte social (el pacte per a un nou socialisme), polític (d'entesa entre totes les forces polítiques), cívic (de cohesió amb tot el teixit social d'una societat plural i diversa) i federal (de construcció d'una nova unitat política europea fonamentada en la unió federal de les identitats i els territoris). Coses semblants ha defensat, de manera planera i entenedora, Joan Majó, en el seu llibre *El món que ve... ja el tenim aquí. Vuit claus per preparar el després de la crisi* (Barcelona, 2013).

Un conjunt de pactes que impliquen Catalunya i els catalans, Espanya i els espanyols, Europa i els europeus. Teixint complicitats i construint realitats solidàries i no excloents, noves realitats que dibuixin un nou horitzó d'engrescament col·lectiu. És molt fàcil de dir però molt més difícil de fer, perquè aquest conjunt de pactes, malgrat la seva formulació genèrica, passa per renúncies i acostaments, des de totes les bandes, però sobretot per part d'aquells que, emparant-se en el poder, encara no han renunciat mai a res.

Vegem aquesta seqüència històrica i temàtica amb una mica més de detall per acabar de fer-nos una idea del context històric i del marc contemporani i així establir una clara relació explicativa entre el passat, el present i el futur.